

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В ПРОЦЕСІ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Марина Юдіна¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-164-0-9>

В нинішніх умовах ведення бізнесу значна кількість країн Європи зосереджує пріоритети довгострокового розвитку на регіональному кластероутворенні. Так, в Україні використання кластерів визнано дієвим інструментом економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності регіонів. Кластер фактично є рівнем формування виробничих зв'язків, що ґрунтується на інформаційних зв'язках між елементами кластера та зовнішнім середовищем.

Кластери одночасно виконують такі функції: знижують витрати завдяки наблизеності взаємопов'язаних суб'єктів господарювання; поширюють інновації від одного суб'єкта до іншого, забезпечуючи постійне зростання продуктивності в кластері загалом. Отже, використання теорії кластерів дає змогу розв'язати низку проблемних питань, зокрема підвищити інвестиційну привабливість регіону, покращити кадрову інфраструктуру, сприяти зайнятості населення, збільшити податкові надходження до регіонального бюджету.

Принцип дії алгоритму формування регіонального кластера загалом можна представити як послідовну зміну таких етапів як: визначення та постановка організаційної проблеми, розробка правових основ; визначення учасників та межі кластера, аналіз потенціалу майбутньої структури; побудова механізму функціонування кластера в різних розрізах; розробка методики підвищення ефективності цього механізму.

Водночас, для створення дієвих регіональних кластерів може знадобитися певний час, протягом якого керівництво регіону може сформулювати певні кластерні елементи:

- визначити зацікавлені сторони в реалізації регіонального кластера;
- здійснити оцінювання наявних регіональних галузевих кластерів;
- сприяти створенню відповідного правового поля тощо.

Основним напрямом діяльності керівництва регіону на сучасному етапі має стати створення центру кластерного розвитку, що сприятиме підтримці

---

¹ Хмельницький національний університет, Україна

кластерних ініціатив на основі виявлення та розвитку фундаментальних «ознак зростання» регіональної економіки [1, с. 107–108].

Раціональним є формування комплексної оцінки складових економічних систем на основі індикаторів інноваційного розвитку. Комплексна оцінка ґрунтується на використанні прийомів одновимірної та багатовимірної класифікації економічних об'єктів для поєднання їх в однорідні класифікаційні групи за обраними ознаками. Класична теорія аналізу регіональних зв'язків виділяє два основні прийоми формування класифікаційних груп. Перший ґрунтується на елементах статистичного одновимірного групування. Використання одновимірної класифікації дає змогу сформувати класифікаційні групи за встановленими межами внутрішньогрупового коливання за одним досліджуваним фактором. Якщо йдеться про формування класифікаційних груп за кількома факторами, необхідно використовувати багатовимірні методи. При цьому досліджувана група об'єктів має бути класифікованою за багатьма кількісними (якісними) ознаками з виявленням однорідних та унікальних об'єктів за отриманими значеннями.

Найефективнішим методом багатокритеріальної класифікації є кластерний аналіз. Метою кластерного аналізу є класифікація об'єктів на відносно однорідні групи, враховуючи досліджувану кількість ознак (показників, змінних). Об'єкти в групі є відносно подібними з огляду на досліджувані показники і відрізняються від об'єктів у інших групах. При використанні кластерного аналізу шляхом групування у меншу кількість кластерів знижується кількість об'єктів, а не кількість змінних. Специфіка кластерного аналізу робить його незамінним при розробленні механізмів управління, що ґрунтуються на об'єднаннях економічних об'єктів різної функціональної направленості: формування кластерів секторів економіки, формування стійких територіальних структур, формування територіальних зон з різними рівнями індикативних ознак, формування інтегрованих економічних об'єднань та ін. [2, с. 82–83].

Українські регіони стикаються із багатьма проблемами при спробах втілити в життя кластерні ініціативи. Багато із цих проблем необхідно вирішувати на державному рівні. До причин повільного впровадження кластерних моделей в Україні можна віднести наступні: в Україні відсутня нормативно-правова база регулювання кластерних ініціатив; органи влади подекуди не в повній мірі обізнані щодо потенційних можливостей кластерів; слабка інституційна підтримка кластерного розвитку; недостатня кількість кваліфікованих дослідників спеціалістів із кластерного розвитку; недостатньо фінансових ресурсів; відсутні критерії оцінки економічної ефективності кластерів; вітчизняний бізнес погано

інформується про кластерні ініціативи; складна політична ситуація; економічна криза.

В межах державної регіональної кластерної політики можуть бути реалізовані наступні напрямки: виявлення й дослідження ситуації в процесі формування кластерів на територіальному рівні, у тому числі виявлення оптимальної структури кластера, територіальної локалізації його окремих ланок, співіснування аналітичних досліджень перспектив розвитку кластера, його конкурентності на зовнішніх ринках, оцінка впливу кластера на соціальну сферу; формування комунікаційних територій для потенційних учасників територіальних кластерів, у тому числі за рахунок їхньої інтеграції в процесі розробки й обговорення стратегій регіонального розвитку, допомога в обміні досвідом між регіонами щодо формування кластерної політики; сприяння консолідації учасників кластера (у тому числі через асоціативні форми), впровадження програм по сприянню виходу підприємств кластера на зовнішні ринки, здійснення сумісних маркетингових досліджень та рекламних заходів, реалізація освітньої політики, узгодженої з основними представниками майбутнього кластера, забезпечення можливості комунікації й кооперації підприємств й освітніх установ; створення інституційного середовища й інформаційно-комунікаційної інфраструктури для розвитку територіальних виробничих кластерів [3, с. 138].

Варто акцентувати увагу на тому, що в країнах Європи впроваджено ряд заходів для створення і розвитку кластерів через різноманітні стратегії, такі як стратегія підприємництва, регіональна стратегія або дослідно-інноваційна стратегія. Ці стратегії є або частиною національної стратегії для підвищення конкурентоздатності, або частиною регіональної програми для стабілізації регіонального розвитку.

Впровадження кластерної стратегії в ЄС виконується на національному, регіональному та місцевому рівнях. Основою для створення кластера у певному регіоні є наявна в ньому підприємницька інфраструктура та традиційна структура бізнесу. Європейський досвід свідчить, що успішним може бути створення кластерів у межах поліцентричної агломерації міст або навколо окремої інституції чи природного ресурсу (концепція створення кластера «з нуля»). Світовий досвід використання кластерів в економіці підтверджує їх ефективність для розвитку регіонів в Україні. Адже кластери сприяють розвитку регіональних економік, залученню інвестицій, допомагають встановлювати угоди між урядом та бізнесом, підвищують ефективність взаємодії приватного сектора, держави, торговельних асоціацій, дослідницьких і освітніх установ в інноваційному процесі [4, с. 479].

Сприятливий вплив на стратегічний розвиток кластерів має потенціал економіки окремого регіону, складовими якого може бути: багатий природно-ресурсний потенціал; висококваліфікований трудовий потенціал, висококваліфікована творча інтелігенція; розвинута мережа науково-дослідних закладів, вузів, проектно-конструкторських інститутів; існування технологічних та наукових інфраструктур, спеціалізованих кадрів. Дослідження економічних процесів у регіоні показали доцільність створення кластерних об'єднань, у яких досягається синергетичний ефект територіальної агломерації, в результаті наближеності споживача та виробника. Об'єднання у кластери зусиль підприємців, органів управління, суб'єктів інвестиційної та інноваційної діяльності на території областей надасть значні переваги у конкурентній боротьбі, сприятиме раціональній організації виробничо-ринкових процесів, проведенню гнучкої політики.

Виробничий кластер може впливати на соціальну сферу безпосередньо шляхом надання соціальних послуг із фонду нагромадження. При наявності коштів у фонді нагромадження можливо фінансування соціальних послуг через органи місцевого самоврядування, які консолідують кошти на соціальну сферу від різних джерел [5, с. 168].

Список використаних джерел:

1. Сарана Л.А., Луценко Н.О. Кластерна політика як інструмент підвищення конкурентоспроможності економіки регіону. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Вип. 3(08). С. 107–110.
2. Корнійчук Л. Економічне зростання і сталий розвиток. *Економіка України*. 2008. № 4. С. 82–91.
3. Продіус Ю.І., Ткаченко А.М. Кластерна форма організації підприємств як головний напрямок регіонального розвитку. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 1. С. 136–141.
4. Гоблик В.В., Дем'ян Я.Ю., Гоблик Вл.В. Кластерні ініціативи регіонів в умовах інтеграційних процесів України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 5. С. 678–683.
5. Ціхановська О.М., Семчук І.В. Теоретичні засади формування кластерного механізму підвищення конкурентоспроможності регіону. *Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету*. 2012. Вип. 1(56). С. 166–170.